

УДК 025.5:004.738.5

Катерина Лобузінa,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу програмно-технологічного
забезпечення комп'ютерних мереж НБУВ,
кандидат технічних наук

Шляхи інтеграції бібліотечної діяльності до онлайн-середовища

Публікацію присвячено освоєнню бібліотеками глобального електронного інформаційного середовища. Розглянуто основні форми онлайн-бібліотечної діяльності: каталогізація веб-ресурсів, дистанційне довідково-бібліографічне обслуговування, електронні виставки. Запропоновано засоби реалізації сучасних інформаційних сервісів на основі віддаленого обслуговування користувачів.

Ключові слова: онлайн-бібліотечні послуги, каталогізація ресурсів Інтернету, дистанційне довідково-бібліографічне обслуговування, електронні виставки.

Першочерговими завданнями бібліотечної діяльності у сучасному інформаційному просторі зі швидкозмінюваними технологічними парадигмами є опанування електронного середовища (ресурсів, технологій, інструментарію) та інтеграція бібліотечних послуг до соціальних онлайн-комунікацій. Окремі питання трансформації бібліотечної роботи під впливом інформаційно-комунікаційних технологій обговорюються у публікаціях Т. Добко [2], О. Жабко [4], К. Герхарда [16], К. Лобузінa [7], Д. Соловяненка [8], Л. Трачук [10; 11], Л. Філіпової [12], К. Холмберга [17], К. Шарпа [21], Г. Швецової-Водки [14]. Розглянемо детальніше основні з цих напрямів онлайн-бібліотечної діяльності та засоби їхньої професійної організації у телекомунікаційному режимі: каталогізація інтернет-ресурсів, віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування, електронні виставки.

Вебліографія та інтернет-бібліотекарі. Сьогодні найбільший інформаційно-документальний масив циркулює у середовищі Глобальної мережі. Ці переважані інформаційні ресурси містять поряд з легковажною та масовою інформацією достатню кількість загальнодоступних якісних інформаційних джерел, які мають історико-культурну та наукову цінність. Інтернет-ресурси стали невід'ємною частиною джерельної бази багатьох наукових досліджень. Однак неможливість управління інформаційним середовищем Інтернету вже спричинила серйозні негативні наслідки, що характеризуються значним інформаційним шумом, коли коефіцієнт корисного використання інформаційних джерел, отриманих за запитом до мережної пошукової системи, дуже низький. Вирішенням цих проблем опікуються сьогодні спеціалісти багатьох галузей науки, освіти і технологій. Завдання сучасної бібліотеки полягає у тому, щоб виявити в гетерогенному інформаційному потоці веб-публікацій найціннішу та найдостовірнішу інформацію, провести її експертну оцінку, опрацювати на загальнобібліотечних засадах та надати до неї доступ за єдиними правилами щодо представлення знань у бібліотечному фонді. Тому, навіть не зберігаючи безпосередньо у своїх фондах архів мережних інформаційних ресурсів, бібліотеки можуть, з одного боку, значно розширити інформаційний потенціал своїх фондів, а з іншого — забезпечити користувачам семантичну навігацію ресурсами Світової павутини. Тут особливо важливо вбачається роль національних бібліотек, які мають створювати національну інтернет-бібліографію (вебліографію) так само, як вони формують та упорядковують національну бібліографію.

Термін "вебліографія" уперше почали вживати американські бібліотекарі у 1990 році в газеті "Нью-Йорк Таймс"; у європейській пресі — з середини 90-х років, а в російській та українській — з початку 2000 року. Вебліографія — це бібліографічні підходи до організації ресурсів Інтернету для спрощення пошукової діяльності користувачів мережі. Бібліотекарі не повинні залишати читачів один на один із неосяжним морем інформації, їхнє завдання — відібрати і систематизувати найцінніші ресурси Інтернету, а потім уже рекомендувати користувачам. Зміна ролі бібліотечних професіоналів щодо глобальної складової бібліотечної діяльності досліджується у публікації К. Шарпа. Професійні навички традиційних бібліотекарів у сфері опису та упорядкування інформаційних ресурсів гарантують важливість цієї професії у новому електронному середовищі в ролі інтернет-бібліотекарів, які розуміють користувачів інформації, знають їхні потреби, вміють співпрацювати з ними. До професійних обов'язків інтернет-бібліотекарів також відноситься інформаційно-довідкова підтримка читачів та навчання їх правильним способам інформаційного пошуку [21]. З точки зору Л. Трачук, усі навички традиційного бібліотекаря з каталогізації, індексації, систематизації інформації мають зробити Інтернет легшим та зручнішим у використанні [10]. Ці методи, що зарекомендували себе як ефективні засоби для друкованої продукції, є не менш ефективними для електронних ресурсів.

К. Герхард називає дві причини уведення ресурсів Інтернету в бібліотечні онлайн-каталоги поряд з іншими документами. Перша, на її думку, полягає у створенні ситуації, коли користувачі, які не звертаються до Інтернету, в процесі звичайного пошуку у каталозі отримають уявлення про нові цінні ресурси Глобальної мережі. Друга — це впевненість у тому, що включення ресурсів Інтернету до онлайн-каталогів бібліотек сприятиме їхній популярності та корисності [16, с. 125—126]. Дослідник В. Ша зазначає причини того, чому традиційні каталогізаційні методи повинні застосовуватися до організації Інтернету: переваги MARC-формату щодо опису будь-яких документів, можливість інтеграції всіх типів інформаційних ресурсів в єдиний бібліотечний каталог, можливість розширити бібліотечні фонди ресурсами Інтернету [20]. Таким чином, каталогізація ресурсів Інтернету в електронних каталогах забезпечить можливість для користувачів бібліотеки знаходити всі релевантні джерела в одному місці, з використанням одних пошукових стратегій.

Т. Єременко на основі аналізу досвіду бібліотек США називає основні проблеми, що виникають під час реалізації проектів з каталогізації ресурсів Інтернету: їхнє визначення та відбір для систематизації, представлення та підтримка бібліографічних записів онлайнних ресурсів в електронному каталозі, застосування до них існуючих стандартів систематизації [3].

Для відбору мережних ресурсів основними рекомендаціями можуть бути: якість ресурсів, відповідність профілю комплектування бібліотеки, їхня стабільність у мережі Інтернет. Основною та очевидною перевагою розширення бібліотечного фонду за рахунок "віртуального" комплектування веб-ресурсами є відсутність фінансових проблем, за умов загальнодоступності каталогізованих ресурсів.

Представлення інтернет-ресурсів в електронних каталогах бібліотеки може реалізовуватись двома основними способами: створення мультимедійних бібліографічних колекцій, де поряд з бібліографічними описами друкованих документів каталогізовано інтернет-джерела; формування окремих каталогів, де подані лише онлайнні ресурси. Перший спосіб зручний для створення тематичних бібліографічних або повнотекстових колекцій, другий може бути застосований для укладання універсальних політематичних інтернет-навігаторів.

Щодо використання форматів опису віддалених електронних ресурсів, то два основних підходи були апробовані в

рамках корпоративних проектів OCLC з каталогізації інтернет-ресурсів: InterCat і CORC [13]. Проект InterCat передбачав опис ресурсів засобами MARC-формату [18], основою каталогізації проекту CORC стали метадані Dublin Core (Дублінського Ядра) [15], крім того, записи каталогу містять індекси Десяткової класифікації Дьюї (ДКД). Суттєвим у реалізації проектів OCLC було те, що вони із самого початку будувались на корпоративній основі, а описані ресурси Інтернету стали невід'ємною частиною пошукового апарату глобального бібліотечного каталогу WorldCat. Успіх каталогу веб-ресурсів CORC забезпечила систематизація ресурсів за розділами знань ДКД.

Важливим напрямом упорядкування ресурсів Інтернету є проекти створення інтернет-навігаторів відповідно до тематичних рубрик бібліотечних класифікацій [6; 19] (табл. 1). Аналіз використання традиційних універсальних бібліотечних класифікацій (БК) в Інтернеті свідчить про те, що багатогалузеві універсальні класифікаційні схеми (ББК, ДКД, КБК, УДК) мають низку переваг для розкриття та представлення електронних інформаційних ресурсів, а саме: вони відомі ширшому загалу користувачів, ніж інші типи класифікацій; підтримуються великими бібліотечними центрами; мають добре розроблені методичні засади для підтримання в актуальному стані [6]. У БК також наявний потенціал для подання полілінгвістичних тематичних колекцій електронних ресурсів, що є суттєвою проблемою Світової мережі.

Таблиця 1

Використання бібліотечних класифікацій у сучасних інформаційних сервісах

Проект	Країна	Короткий опис
Десяткова класифікація Дьюї (ДКД)		
BUBL	Сполучене Королівство	пошуковий сервіс Інтернету
CLAYGATE	Австралія	тематичний каталог ресурсів Інтернету
CORC	США	кооперативний каталог ресурсів Інтернету
Універсальна десяткова класифікація (УДК)		
OMNI	Сполучене Королівство	вибірковий тематичний сервіс Інтернету в галузі медицини
SOSIG	Сполучене Королівство	вибірковий тематичний сервіс Інтернету в галузі соціальних наук
PROMETEUS	Росія	анотований покажчик бібліографічних ресурсів Інтернету
Класифікація Бібліотеки Конгресу (КБК)		
CYBERSTACKS	США	централізований об'єднаний всесвітній сервіс WWW
INFOMINE	США	доступ до наукових та навчальних веб-ресурсів
VLIB	Швейцарія	політематичний розподілений упорядкований каталог
Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК)		
DC RSL	Росія	систематичний каталог російських ресурсів Інтернету

З метою освоєння нових форм роботи з інтернет-ресурсами, у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) розроблено спеціалізовану базу даних (БД) для проведення вебліографічної роботи та каталогізації ресурсів Інтернету, яка уможливило введення необхідних атрибутів інформаційного веб-ресурсу в стандартному бібліографічному інтерфейсі: країна, мови, назва, автор, організація (установа), URL-адреса, тематичний рубрикатор, предметна рубрика, анотація, паралельна назва, її переклад тощо. У БД інтернет-навігатора реалізована можливість корпоративного ведення каталогу віддалених ресурсів, кожен із спеціалізованих підрозділів має можливість відбирати та описувати онлайнні інформаційні джерела за своїм профілем: юридичним, музичним, картографічним, образотворчим, бібліотекознавчим, книгознавчим тощо. Ведення вебліографії на стандартній бібліографічній платформі дає змогу

організувати інтегрований інформаційний сервіс для користувачів онлайнних каталогів і баз даних НБУВ. За звичним пошуковим запитом (ключові слова, автор, назва, предметна рубрика, рубрикатор) користувач бібліотеки віднаходить інформацію про наявні у фонді паперові видання та отримує добірку інформаційних джерел Інтернету, що відповідають його запити. Каталогізовані інформаційні ресурси можуть бути представлені в алфавіті назв, за категоріями знань, за будь-якими популярними предметними рубриками ("електронні бібліотеки", "бібліографічні сервіси", "довідкові служби", "енциклопедії та довідники" тощо).

Віртуальні довідкові служби. Традиційно обслуговування користувачів, які знаходяться за межами бібліотеки, завжди було складовою частиною бібліотечно-бібліографічного обслуговування як в зарубіжних, так і у вітчизняних бібліотеках: робота у форматі МБА (міжбібліотечного або-

нементу), організація та проведення візних масових заходів, підготовка відповідей на письмові запити, виконання усних довідок у телефонному режимі.

Свідченням змін у традиційному довідково-бібліографічному обслуговуванні (ДБО) є створювані у бібліотеках віртуальні довідкові служби (ВДС), які часто називають "віртуальною довідкою" [4]. Для віртуального довідково-бібліографічного обслуговування характерним є те, що воно реалізує механізми спільної діяльності бібліографа і користувача у процесі пошуку необхідної інформації. Це виражається, зокрема, в обміні текстовими повідомленнями під час виконання віртуальної довідки.

Нині система інформаційного обслуговування віддалених користувачів увібрала:

- інформування про бібліотеку, її послуги через сайт, включно з описами фондів і колекцій, інформацію про послуги, віртуальні виставки тощо;

- доступ до електронного каталогу як основного бібліографічного ресурсу;

- забезпечення доступу до електронних ресурсів власної генерації бібліотеки (локальні бібліографічні БД, бібліографічні покажчики та списки, фактографічні дані);

- доступ до повних текстів документів, що становлять електронні колекції бібліотеки;

- інтернет-навігатори;

- ДБО віддалених користувачів;

- перенаправлення (переадресування) запиту в інші віртуальні довідкові служби, які можуть виконати запит більш оперативно і якісно.

Етапи становлення та засоби організації віртуального ДБО детально аналізують О. Жабко [4], Т. Добко [2]. Основними перевагами електронної довідкової служби є: можливість звернутися будь-кому з будь-якої точки будь-коли; оперативність отримання кваліфікованої відповіді провідних фахівців бібліотеки. Базовими інформаційними складовими віртуальної бібліотечної служби варто визначити: ресурсну базу обслуговування (РБО) та фонд виконаних довідок (ФВД). РБО включає: власні електронні каталоги бібліотеки, онлайніві повнотекстові та бібліографічні бази даних, ресурси Інтернету, традиційні довідково-бібліографічні видання (у ряді конкретних випадків, коли запит не може бути виконаний тільки на основі електронної ресурсної бази через її недостатню хронологічну глибину). ФВД створюється як масив інформації довідкового характеру, до якого користувач може звертатися і самостійно здійснювати пошук за певними параметрами. Не всі запити користувачів до довідково-бібліографічних відділів є унікальними. Часто вони бувають якщо не повторюваними, то подібними. Саме тому можливе багаторазове використання відповідей на запити, отримані у різний час. На другому рівні користувач, не знайшовши необхідної інформації в масиві даних, звертається до бібліографії за висококваліфікованою допомогою. У традиційному ДБО сукупний довідково-бібліографічний апарат бібліотеки протягом десятиліть включав, крім каталогів і картотек, також фонд (архів) виконаних запитів, що формується з метою скорочення часу пошуку інформації та повторного звернення до вже знайденої. Програмне забезпечення, що використовується під час обслуговування віддалених користувачів, дає змогу автоматично генерувати бази даних запитів-відповідей, які уможливають не тільки зберігання різноманітних відомостей про користувачів, їхні запити, джерела надання інформації та безпосередній відповіді, а й віднайдення необхідних джерел за всім спектром пошукових характеристик, у тому числі й за ключовими словами у будь-якому текстовому фрагменті. За кордоном такі бази отримали назву "бази знань" бібліотек.

Стосовно технічної моделі та реалізації віртуальної довідкової служби існують також декілька підходів. Інформаційний обмін в умовах інтернет-середовища трансформується в інформаційно-електронний обмін завдяки мультимедійним технологіям сервісної служби Всесвітньої павутини. Реалізацією цього інформаційного обміну слугують інформаційні сервіси (або послуги) Інтернету, розроблені для отримання доступу до інформації певного типу або обміну даними. Кожен сервіс характеризується властивостями, частина яких об'єднує його з однією групою сервісів, а інша частина — з другою. Сервіси Інтернету, відповідно до технологічної реалізації та типу комунікаційної взаємодії, розподіляють на: інтерактивні (синхронні): ICQ, Skype; прямі та відкладеного читання (асинхронні): e-mail [12]. Відповідно до цього виділяють два основних типи онлайнівого ДБО. Перший позначається як асинхронний, він включає обслуговування користувачів через електронну пошту і веб-форми запитів; другий тип (синхронний) існує в режимі реального часу на основі чат-технологій, а також відео- і телеконференцій.

За формою надання відповідей віртуальні довідкові служби поділяють на такі типи:

- *інтернет-орієнтовані служби* — користувачі отримують готову інформацію у відповідь на запити, їх переадресовують до мережних ресурсів, аудиторія, орієнтована на одержання лише повнотекстової інформації, в якості основної та єдиної форми відповіді на запит виступають гіперпосилання на розміщені в мережі ресурси, а основним інструментом знаходження необхідної інформації є пошукові служби Інтернету;

- *бібліографічно-орієнтовані служби* — орієнтовані на надання не тільки повнотекстової, а й бібліографічної інформації, форми відповідей на запит у таких службах різноманітніші й можуть бути представлені у вигляді готових тематичних бібліографічних списків, посилань на електронні адреси повнотекстових мережних документів, комбінації списку і адрес посилань, користувачі можуть отримати уточнений бібліографічний опис із зазначенням місця зберігання, відповіді на запити фактографічного характеру можуть містити факти і дані з обов'язковим зазначенням джерела інформації, під час виконання запитів використовується електронний каталог не тільки власної бібліотеки, а й інших, складовою частиною ресурсної бази є як онлайніві БД, режим доступу до яких вільний, так і закуплені бібліотекою за передплатою.

За формою організації діяльності розрізняють корпоративні служби та служби окремих бібліотек.

Необхідні етапи віртуального довідкового обслуговування визначає Г. Швецова-Водка: приймання запиту, формування його пошукового образу, визначення джерел пошуку відповіді, пошук інформації, оформлення відповіді, відправлення користувачу готової довідки [14]. У більшості випадків джерелами її формування є електронні ресурси бібліотеки або Інтернету. Традиційні карткові каталоги, картотеки, бібліографічні покажчики використовуються у випадку, коли необхідна ретроспективна інформація за роки до створення електронного каталогу. Для фактографічних довідок використовуються як електронні ресурси, так і друковані довідкові видання, які зазначаються у довідці як інформаційні джерела знайденої інформації.

Започаткована та впроваджена в НБУВ протягом 2011 року служба віртуальної бібліографічної довідки відноситься до класу бібліографічно-орієнтованих сервісів, які ґрунтуються на використанні професійних знань та фахової підготовки бібліотечних спеціалістів високого рівня. Реалізовано онлайнівий сервіс з використанням можливостей

АБІС, що дало змогу здійснювати роботу автоматизованих робочих місць (АРМ) бібліотекарів віртуальної довідки в єдиному інтерфейсі з іншими бібліографічними сервісами НБУВ. Відповіді на запити користувачів надходять в асинхронному режимі й можуть бути знайдені після оформлення їх бібліотекарями в архіві виконаних довідок на сайті бібліотеки за темою запиту або адресою електронної пошти користувача. АРМ бібліографа віртуальної довідкової служби надає можливості оформити відповідь у таких основних форматах: текстова описова інформація, бібліографічна довідка про наявність видань у НБУВ (бібліографічний опис + шифр або каталожна картка зі сканованого карткового каталогу), бібліографічні посилання на видання, яких немає в НБУВ, посилання на відповідні веб-сторінки інформаційних джерел Інтернету, на повні тексти із електронного архіву НБУВ або інших інформаційних сервісів Глобальної мережі, переадресація запиту до відповідних структурних підрозділів НБУВ із зазначенням URL-адреси спеціалізованого читального залу на сайті бібліотеки (де є адреса, телефон, контакти, інформація про напрями роботи і бібліотечні послуги).

Віртуальні виставки. Виставкова діяльність бібліотеки була і залишається важливою складовою бібліотечного обслуговування. Використання мультимедійних технологій дає змогу впровадити інновації в цю діяльність бібліотеки. Електронна виставка є синтезом традиційного (книжкового) і новітнього (електронного) способів надання інформації. Бібліотечні фахівці позиціонують електронну виставку як новий, багатфункціональний інформаційний ресурс, що надає широкому колу користувачів можливість підвищити ефективність пошуку інформації, розширити коло необхідних матеріалів (тексти, графіка, аудіо, відео та ін.). Мета такої віртуальної виставки — публічне інтернет-представлення різних документів з фондів бібліотеки. Ця виставка мобільна, компактна, змістовна і є актуальним оперативним провідником у великому потоці інформації. Через свою новизну тлумачення "віртуальна книжкова виставка" в сучасній бібліотечній науці дещо варіюється [11]. Під поняттям "електронної книжкової виставки" різні фахівці розуміють і презентацію книг в електронному форматі PowerPoint, і електронну виставку повністю оцифрованих видань, і повні цифрові авторські колекції творів.

Якщо виходити з класичного означення книжкової виставки [4] як публічної демонстрації спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших носіїв інформації, рекомендованих користувачам бібліотеки для огляду, ознайомлення, то виставка традиційна або електронна передбачає безпосередній показ книг або матеріалів, які розкривають їхній зміст у візуальному вигляді. Успіх виставкової діяльності підвищується, якщо вона проводиться у взаємозв'язку з іншими видами бібліотечного обслуговування — бібліографічного та фактографічного.

Таким чином, віртуальна виставка не дає змоги фізично використовувати книгу, тому обмежує можливість отримання змістової інформації, бібліотекар спрямовує читача до додаткових інформаційних джерел, доступних у мережі, або пропонує йому скористатися іншими сервісними послугами бібліотеки. Неможливість повністю ознайомитися зі змістом книги може бути компенсована посиланням на повну електронну версію видання або його частини, а також пропозицією спеціальних послуг бібліотеки: замовленням видання за МБА, використанням ЕДД.

Найважливіше визначення та методичні рекомендації з приводу віртуальних виставок надає С. Моїсеєва: "Віртуальна книжкова виставка — це публічна демонстрація в мережі Інтернет за допомогою засобів веб-технологій віртуальних образів спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших носіїв інформації, а також загальнодоступ-

них електронних ресурсів, рекомендованих віддаленим користувачам бібліотеки для огляду, ознайомлення і використання" [5]. Виставка передбачає віртуальну презентацію видань, що розкриває їхній зміст, а також доступ до матеріалів бібліографічного, фактографічного, енциклопедичного характеру, що існують в електронному вигляді та з якими можна ознайомитися в Інтернеті.

Структура віртуальної виставки, як і звичайної, має складатися з розділів, супроводжуватися цитатами, вступними статтями, ілюстративним матеріалом тощо, виставка — бути зручною для сприйняття користувачем у веб-просторі і може представляти такі різновиди інформації: візуальні (зображення обкладинки, оцифровані частини книги: анотація, передмова, портрети, ілюстрації, фотографії тематичного характеру); бібліографічні дані (бібліографічний опис + шифри фонду бібліотеки); аналітична інформація (анотації, реферати до видань, рецензії, відгуки читачів тощо); біографічні, бібліографічні, енциклопедичні відомості за темою виставки (біографії авторів та інших персоналій, бібліографічні списки, історичні відомості тощо); посилання на повні тексти книги, якщо вони доступні в бібліотеці або в мережі Інтернет; посилання на інтернет-ресурси (біографії, критичні статті, рецензії, відгуки, тематичні сайти); відомості щодо наявності книг в інших бібліотеках, інтернет-магазинах тощо; примітка щодо змоги замовити електронну копію або книгу за МБА або ЕДД.

Можливість звернути увагу користувача на інші ресурси — посилання на інтернет-магазини, де можна придбати книгу; системи пошуку книг в Інтернеті (такі як "Google книги", books.google.com); бібліотеки, у фондах яких також знаходиться ця книга — все це вимагає додаткового проведення пошукової роботи і, на перший погляд, не відповідає основному завданню книжкової виставки в традиційному її значенні, адже ми відсилаємо читача не до нашого фонду, а до фондів інших установ. Однак, відповідно до філософії інтегрованого інформаційного простору, бібліотека не втрачає користувача, а набуває. Отримавши подібну інформаційну послугу на бібліотечному сервері, він повернеться до нього неодноразово.

Популярність електронних виставок також і в тому, що, як відомо, ілюстративний матеріал ефективніше впливає на почуття людини. Швидкість сприйняття ілюстративної інформації також у багато разів вища, ніж швидкість сприйняття тексту. Це пов'язано з особливостями візуального сприйняття інформації людиною. Зорові образи у вигляді графічних об'єктів сприймаються в цілому і безпосередньо заносяться в довгочасну пам'ять, без проміжного перетворення в поняття, як це відбувається з текстом [1].

У НБУВ на сторінках інформаційного ресурсу "Історико-культурні фонди" започатковано створення архіву електронних книжкових виставок до знаменних і пам'ятних дат тематичного та фактографічного характеру (рис. 1). Всі електронні виставки мають єдиний дизайн та зручну навігаційну структуру для перегляду представлених експонатів.

Документи супроводжують описові метадані, посилання на імідж-каталоги або фонди, у яких зберігається відібрана документальна інформація. До виставок налагоджено доступ як зі сторінок окремих утримувачів спеціалізованих фондів, так і з окремої сторінки "Електронні виставки" у хронологічному порядку. Виставки супроводжує стисла візуальна та текстова інформація про зміст події або теми, яким присвячена віртуальна добірка документів. Надалі створений електронний архів може бути також оформлений у вигляді динамічного пошукового сервісу, що перетворить його з часом у справжню візуалізовану "базу знань" про фонди найбільшої книгозбірні та інформаційного центру України.

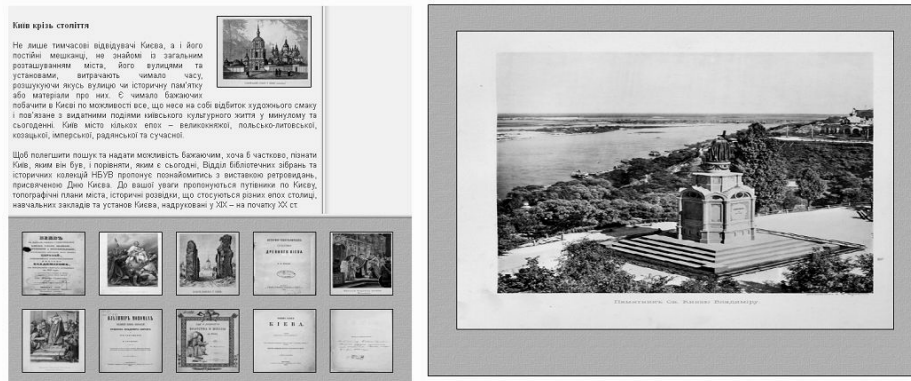

Рис. 1. Віртуальна виставка

Очевидно, що миттєво провести цифрову конверсію всього паперового документального фонду бібліотек неможливо, тому супровід виставкової інформації тематичними галереями зображень дає змогу збагатити представлення віддалених користувачів про документи бібліотечного фонду, безпосередньо долучитись до найцікавіших та найважливіших історичних, культурних і наукових інформаційних джерел, яким присвячені тематичні віртуальні виставки. Їхнє включення до комплексу інформаційних ресурсів бібліотеки виконує важливі функції презентації бібліотечного фонду та органічного входження інформаційних ресурсів бібліотеки до суспільного обігу знань на загальних принципах подання інформації в Глобальній мережі (гіпертекстового, візуального, мультимедійного).

Інтернет сьогодні став невід'ємною глобальною складовою бібліотечних ресурсів і сервісів: залучення віддалених користувачів значно розширило коло потенційних споживачів бібліотечних послуг, каталогізація веб-ресурсів підвищила інформаційний потенціал бібліотечного фонду. Освоєння бібліотеками мережного середовища розширило також можливості подання наявного інформаційного потенціалу бібліотечних фондів, створило умови для формування якісно нових інформаційних ресурсів. Бібліотеки завдяки розвинутих можливостям ІКТ можуть сьогодні реалізувати потенціал експертів-посередників між інформаційними ресурсами та користувачем, привнести у Глобальну мережу структурованість і упорядкованість, властиву бібліотечним фондам, надати бібліотечні послуги віддаленим користувачам на тому ж високому рівні, на якому вони доступні читачам традиційної бібліотеки.

Список використаної літератури

1. Вуль В. А. Электронные издания : учебник. — М. — СПб. : Изд-во "Петербургский институт печати", 2001. — 308 с.
2. Добко Т. В. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне / Т. В. Добко // Бібліотечний вісник. — 2011. — № 4. — С. 11—23.
3. Еременко Т. В. Каталогизация ресурсов Интернета: опыт библиотек США / Т. В. Еременко // Научные и технические библиотеки. — 2002. — № 5. — С. 53—68.
4. Жабко Е. Д. Справочное обслуживание в сетевой среде: от локального обслуживания к национальным корпоративным службам / Е. Д. Жабко // Библиотечные компьютерные сети: Россия и Запад. — М., 2003. — Вып. 2. — С. 147—158.
5. Моисеева С. А. Виртуальная книжная выставка в библиотеке // Луганская обл. науч. б-ка им. Горького : метод. копилка. — Режим доступа: http://www.library.lg.ua/rus/kollegam_metod.php. — Загл. с экрана.
6. Лобузін К. Бібліотечні класифікації в сучасних інформаційних сервісах : [монографія] / К. В. Лобузін ; НАН України, НБУВ. — К. : НБУВ, 2010. — 132 с.
7. Лобузін К. Онлайн-бібліотечні послуги: нові підходи та технології / К. В. Лобузін // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2011. — № 4. — С. 30—35.
8. Соловяненко Д. В. Бібліотека-2.0: концепція бібліотеки другого покоління / Д. Соловяненко // Бібліотечний вісник. — 2007. — № 5. — С. 10—21.

9. Справочник библиотекаря / под ред. А. Н. Ванеева, В. А. Минкиной. — СПб. : "Профессия", 2000. — 432 с. — (Серия "Библиотека").
10. Трачук Л. Вебліографічні посібники бібліотек як джерела електронного довідково-бібліографічного обслуговування / Л. Трачук // Бібліотечний вісник. — 2011. — № 5. — С. 29—32.
11. Трачук Л. Віртуальна виставка: нова бібліотечна послуга бібліотеки / Людмила Трачук // Вісник Книжкової палати. — 2007. — № 11. — С. 36—38.
12. Філіпова Л. Я. Інформаційно-комунікативні прояви ресурсного потенціалу Інтернету / Л. Я. Філіпова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2010. — № 2. — С. 44—48.
13. Хант С. От InterCat к CORC: Кооперация в отборе и каталогизации веб-ресурсов / С. Хант // Электронные ресурсы в библиотеках. — 2004. — № 1. — Режим доступа : <http://www.eril.ru/magazine/archive/2004/1/theme/hunt.php>. — Загл. с экрана.
14. Швецова-Водка Г. Н. Технология виртуального справочно-библиографического обслуживания / Г. Н. Швецова-Водка // Культура народов Причерноморья. — 2007. — Т. 2, № 100. — С. 27—36.
15. Dublin Core Metadata Initiative (DCMI) [Electronic resource]. — Mode of access: <http://dublincore.org>. — Title from screen.
16. Gerhard K. H. Cataloguing Internet Resources: Practical Issues and Concerns / K. H. Gerhard // Serials Librarian. — 1997. — Vol. 32, № 1/2. — P. 123—137.
17. Holmberg K. What is Library 2.0? / K. Holmberg, I. Huvila, M. Kronqvist-Berg, G. Widén-Wulff // J. of Documentation. — 2009. — 65(4). — P. 668—681.
18. MARC 21 Format for Bibliographic Data [Electronic resource] // Library of Congress. — Mode of access: <http://www.loc.gov/marc/>. — Title from screen.
19. The Role of classification schemes in Internet resource description and discovery [Electronic resource] // Work Package 3 of Telematics for Research project DESIRE (RE 1004). — Mode of access: <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/desire/classification/>. — Last revised: Jan 28, 1999. — Title from screen.
20. Sha V. T. Cataloguing Internet Resources : the Library Approach / V. T. Sha // The Electronic Library. — 1995. — Vol. 13, № 5. — P. 467—475.
21. Sharp K. Internet librarianship : traditional roles in a new environment / K. Sharp // IFLA Journal. — 2001. — Vol. 27, № 2. — P. 78—81.

Публикация посвящена освоению библиотеками глобального электронного информационного пространства. Рассмотрены основные формы онлайн-библиотечной деятельности: каталогизация веб-ресурсов, дистанционные справочно-библиографическое обслуживание, электронные выставки. Предложены средства реализации современных информационных сервисов на основе удаленного обслуживания пользователей.

The publication is devoted to the development of libraries in a global electronic information environment. The basic form of online library activity: cataloging web-resources, remote reference services, electronic exhibitions are considered. Means of implementation of modern information remote user services are proposed.

Надійшла в редакцію 25 січня 2012 року